

УДК 338.24.01:65.012.23:303.7

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/165-13>

Зюзя А. О.

аспірант,

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Ziuzia Andrey

Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЙОГО ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розглянуто оцінку інтелектуального потенціалу суб'єктів господарювання як важливого чинника підвищення ефективності інтелектуального потенціалу національної економіки, що має велике значення в умовах кардинальних змін на сучасному етапі розвитку інформаційного, цифрового, суспільства інтелектуальної економіки. Визначено, що конкурентоздатність та розвиток економічної системи України значною мірою залежить від формування, ефективного використання та управління інтелектуальним потенціалом на основі його ґрунтовної, якісної оцінки. Представлено інтелектуальний потенціал суб'єкта господарювання як окрему систему, де основними елементами є складники, що корелюються зі складниками інтелектуального капіталу, такими як людський капітал (людський потенціал), структурний капітал (потенціал структурного капіталу) та споживчий, або клієнтський, капітал (потенціал зв'язків із зовнішнім середовищем). Досліджено методичні підходи до оцінювання інтелектуального потенціалу, розроблено класифікацію основних сутнісних ознак принципів оцінки ІП, що є важливими для подальшого розроблення механізмів підвищення його ефективності.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал, інтелектуальний капітал, оцінка інтелектуального потенціалу, методичні підходи до оцінки, суб'єкти господарювання, національна економіка.

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ASSESSMENT OF INTELLECTUAL POTENTIAL AS AN IMPORTANT FACTOR OF ITS EFFECTIVE USE IN THE NATIONAL ECONOMY

The assessment of the intellectual potential of economic entities is considered as an important factor in increasing the efficiency of the intellectual potential of the national economy, which is important in the context of radical changes at the present stage of development of information, digital, intellectual economy. It has been determined that the competitiveness and development of the economic system of Ukraine largely depends on the formation, effective use and management of intellectual potential on the basis of its thorough, qualitative assessment. The intellectual potential of an economic entity has been presented as a separate system, where the main elements are components that correlate with the elements of intellectual capital such as: human capital (human potential), structural capital (structural capital potential) and consumer or client capital (potential of connections with the external environment) on the basis of research of intellectual potential and consideration of methodological approaches to its evaluation. Methodical approaches to the assessment of intellectual potential have been studied, the classification of the main essential features of the principles of intellectual potential assessment has been developed, which are important for further development of mechanisms to increase its efficiency. It has been concluded that the classification of the basic principles of intellectual potential evaluation reflects the potential of all components of the intellectual potential system and is the basis for a comprehensive, thorough analysis, for the practical implementation of methods of objective assessment of the intellectual potential of the enterprise. The classification of the basic principles of intellectual potential evaluation, which reflects the potential of all components of the intellectual potential system, is the basis for a comprehensive, thorough analysis and practical implementation of methods for objective assessment of the intellectual potential of the enterprise. Only the assessment of the intellectual potential of the enterprise based on a comprehensive analysis of methodological approaches and the simultaneous use of a set of basic methods as interrelated factors of objective assessment will be an important factor in the effective use of intellectual potential in the national economy.

Keywords: intellectual potential, intellectual capital, assessment of intellectual potential, methodological approaches to assessment, business entities, national economy.

JEL classification: I20, I25

Постановка проблеми. Оцінка інтелектуального потенціалу суб'єктів господарювання як важливого чинника підвищення ефективності інтелектуального потенціалу національної економіки має велике значення в умовах кардинальних змін, що відбуваються на сучасному етапі розвитку суспільства як інформаційного, цифрового, суспільства інтелектуальної економіки. У цих умовах конкурентоздатність та розвиток економічної системи України значною мірою залежать від формування, ефективного використання та управ-

ління інтелектуальним потенціалом на основі його ґрунтовної, якісної оцінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Світові економічні тенденції останніх десятиліть, розвиток економіки України та світу як інтелектуальної економіки надають особливої актуальності дослідженням інтелектуального потенціалу, його формуванню, використанню, методам його оцінки.

Затребуваною темою наукових досліджень в останні роки є аналіз сутнісних ознак інтелектуального потен-

ціалу, методів його оцінки та розвитку [1; 2]. О.В. Прокопенко, В.Ю. Школа, О.І. Сіренко, Н.Ю. Тимошенко та інші вчені досліджують інтелектуальний потенціал як систему зі створення й упровадження інновацій у господарську діяльність, його роль у забезпеченні конкурентних переваг підприємств [9–11]. Публікації В.Ю. Лисак, О.М. Комарніцької, Г. Нагорняк присвячено різним аспектам формування, використання та оцінки інтелектуального потенціалу [7; 8]. Найвні дослідження підходів до оцінки економічного, трудового, інноваційного та інших форм потенціалу [3; 7]. Заслугує на особливу увагу аналіз наукових підходів та методів оцінки інтелектуального капіталу, інтелектуальної власності та інтелектуального потенціалу, що представлено у монографіях В.О. Коюди, В.В. Волікова та П.М. Цибульова, В.П. Чеботарьова, В.Г. Зінова, Ю. Суїні [6; 12]. Важливим для даного дослідження є розгляд теоретичних аспектів формування інтелектуального потенціалу у його взаємозв'язку з інтелектуальним капіталом, зроблені автором у попередніх публікаціях [4; 5]. В останні роки увага вчених прикута до питань ефективного використання інтелектуального потенціалу в національній економіці, але єдиної точки зору щодо методів оцінки ІІ як основи для його ефективного використання, сьогодні не існує, тому проблема потребує подальшого наукового розгляду з метою розроблення механізмів використання інтелектуального потенціалу на основі його комплексної оцінки для підвищення ефективності національної економіки.

Мета статті полягає у дослідженні методичних підходів до оцінювання інтелектуального потенціалу (далі – ІІ), розробленні класифікації основних сутнісних ознак принципів оцінки ІІ, що є важливими для подальшого розроблення механізмів підвищення його ефективності. Поставлені завдання вирішуються на основі системного аналізу інтелектуального капіталу та різних форм потенціалу, узагальнення методів їх оцінки та розгляду їх запровадження до оцінки ІІ за методом аналогії.

Виклад основного матеріалу. Наукові методичні підходи до оцінки інтелектуального потенціалу є важливим чинником отримання достовірності інформації про стан ІІ підприємств та прийняття необхідних управлінських рішень щодо вирішення проблемних питань підвищення його ефективного використання. На основі вивчення багатьох наукових досліджень ІІ та розгляду методичних підходів до його оцінки можемо розуміти та трактувати ІІ суб'єкта господарювання як окрему систему в системі економічного та інших видів потенціалів, де основними елементами (системи ІІ) є складники, що корелюються зі складниками інтелектуального капіталу (далі – ІК), такими як людський капітал (людський потенціал), структурний капітал (потенціал структурного капіталу) та споживчий, або клієнтський, капітал (потенціал зв'язків із зовнішнім середовищем). Елементи цих систем (ІК та ІІ) є взаємозалежними, бо інтелектуальний потенціал (людський, структурний та споживчий потенціали) формується та існує завдяки аналогічним складникам інтелектуального капіталу. Найвність ІК у цілому необхідно розглядати як підґрунтя для формування та ефективного застосування ІІ підприємства, бо згідно з трактуванням потенціалу як «прихованих можливос-

тей», «здатності до... розвитку» тощо для його існування необхідна наявність інтелектуального капіталу та інтелектуальних ресурсів (людських, інноваційних, інформаційних, наукових, організаційно-управлінських тощо) як джерела формування ІК та ІІ, у яких утілено та матеріалізовано ці приховані можливості. Потенціал формується та розвивається на основі існуючого капіталу. Водночас капітал отримує поштовх до розвитку від закладеного в ньому, але ще не використаного повною мірою потенціалу. Тому дослідження ІІ для його оцінки може мати, на думку автора статті, однакові цілі та етапи з подібними дослідженнями інтелектуального капіталу. На основі попередніх авторських досліджень та аналізу наукових публікацій було розроблено таблицю, що відображує основні цілі та обов'язкові етапи оцінки ІІ (рис. 1).

Як бачимо, цілі та етапи під час оцінки ІК та ІІ можуть співпадати, а діагностика стану людського, структурного та споживчого (клієнтського) капіталів одночасно є інформацією про стан інтелектуального потенціалу суб'єкта господарювання. Окрім того, аналіз інтелектуальних (нематеріальних активів) підприємства дає можливість виявити нереалізований інтелектуальний потенціал із метою визначення ефективності використання інтелектуального капіталу та розроблення механізму підвищення ефективності інтелектуального потенціалу.

Дослідження ІІ корелюються не тільки з дослідженнями ІК, а й із вивченням економічного потенціалу та всіх його форм. Система ІІ є взаємозалежною з такими потенціалами суб'єкту господарювання, як економічний потенціал, трудовий потенціал, ресурсний потенціал, інформаційний потенціал, інноваційний потенціал тощо. Тому методи оцінки різних форм потенціалів можуть співпадати та можуть бути розглянуті й по відношенню до оцінки інтелектуального потенціалу.

Досліджено, що оцінка інтелектуального потенціалу досить часто «...зводиться до визначення вартості доступних ресурсів (ресурсний підхід): матеріальних, трудових, фінансових, організаційних, інформаційних тощо <...> Водночас потенціалом вважається можливість суб'єкта освоювати, переробляти наявні в нього ресурси для задоволення потреб (функціональний підхід)» [4, с. 17]. Економічний потенціал у науковій літературі також розглядається з погляду можливостей суб'єкта господарювання використовувати будь-які ресурси, тому і для його оцінки у першу чергу береться та чи інша сукупність ресурсів. Окрім економічного потенціалу, з ІІ більшою мірою корелюється категорія «інноваційний потенціал». Категорію «інноваційний потенціал» трактують у науковій літературі й як трансформаційну здатність перетворень на щось нове, й як сукупність чинників інноваційного середовища, й як здатність будь-якої економічної системи до змін, до розроблення та впровадження інновацій і навіть як «міру готовності» до цих змін, до прогресу, до інноваційної діяльності. Інтелектуальний потенціал, так само як і інноваційний, можна вважати динамічною системою зі створення і впровадження інновацій у господарську діяльність із метою забезпечення конкурентних переваг підприємств. Хоча деякі дослідники розуміють ІІ передусім як «...сукупність знань, умінь і творчих обдарувань індивідів, їхній освітньо-кваліфікаційний рівень, які дають змогу засвоювати набуті й творити нові знання <...> можливості, якими володіє особа» [8, с. 78].

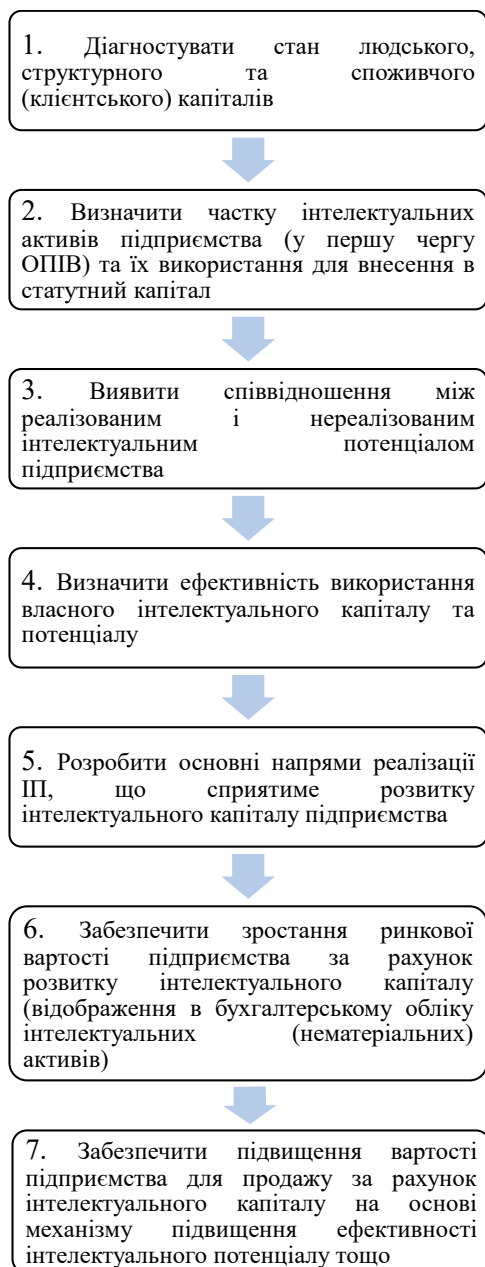

Рис. 1. Основні цілі та етапи оцінки інтелектуального потенціалу

Джерело: побудовано автором на основі [6, с. 30; 4; 5]

При цьому ці форми потенціалу мають прямий та опосередкований зв'язок завдяки сутнісним компонентам, що лежать в основі їх формування та розвитку.

Методи та підходи до оцінки різних форм потенціалів, як свідчить аналіз наукової літератури, деякою мірою співпадають. Так, для будь-якої оцінки та методів оцінки беруться кількісні та якісні показники. «Зазвичай якісна оцінка базується на експертних методах оцінювання. Вона включає побудову анкет, проведення співбесід із працівниками, дослідження відносин із клієнтами, конкурентами тощо. У загальному вигляді вона проводиться на основі певної кількості критеріїв кожного з компонентів потенціалу та спрямована на врахування тих параметрів, які не підлягають кількісному вимірюванню» [11]. Форма оцінки за якісними та кількісними показниками має величезне значення

для першого етапу оцінки ІП – початкового усвідомлення «прихованої якості» та «прихованих можливостей» інтелектуального потенціалу для розроблення механізму його ефективного використання, який має з'явитися в результаті його оцінки. При цьому кількісні та якісні показники зазвичай характеризуються взаємовпливом, взаємозалежністю та взаємозв'язками, є основою усіх методів оцінки.

Разом із тим для ґрунтовної, глибокої оцінки ІП із метою його ефективного використання необхідно розглядати й інші методи та підходи, що існують в системі оцінки різних форм потенціалу підприємств. Наукові дослідження, як правило, розглядають три основні підходи до оцінки: витратний, дохідний (або результативний) та порівняльний (або ринковий). Ці підходи використовуються під час оцінки інтелектуального капіталу, об'єктів права інтелектуальної власності, різних форм потенціалу підприємства (зокрема, трудового), тому вважаємо доцільним та науково коректним розгляд указаних підходів до оцінки інтелектуального потенціалу.

Так, витратний підхід до ІП буде ґрунтуватися на оцінці витрат на формування, розвиток та ефективне використання інтелектуального потенціалу, що означає й урахування витрат на наукові дослідження та створення ОПІВ і витрат на набуття права ІВ щодо створених інновацій, і матеріальне заохочення працівників та витрати на підвищення їхньої кваліфікації як важливого мотиваційного складника ІП, і витрати, що супроводжують процес успішної комерціалізації ОПІВ, тощо.

Дохідний (результативний під час оцінки трудового потенціалу) підхід по відношенню до ІП – це перш за все оцінка результативності інтелектуальної, творчої праці персоналу підприємства. Порівняно з оцінкою трудового потенціалу, де, на думку В.Ю. Лисак та О.М. Комарницької, використовують результативний підхід, який «...заснований на оцінці результативності праці персоналу, причому основними показниками ефективності виступають кількість та вартість виготовленої продукції» [7, с. 152], основними показниками результативності інтелектуального потенціалу є не стільки кількість патентів та авторських свідоцтв на створені об'єкти права інтелектуальної власності, скільки підвищення вартості виготовленої продукції за рахунок запровадження ОПІВ у власному виробництві та конкурентної здатності цієї продукції.

Порівняльний підхід ґрунтується зазвичай на порівнянні оцінюваних подібних об'єктів та передбачає «зіставлення критеріїв інтелектуального потенціалу підприємства з відповідними показниками інших підприємств», що вже підлягали оцінці. Як відзначають деякі науковці, він має «високий ступінь суб'єктивізму» і не дає можливості дати реальну оцінку інтелектуального потенціалу суб'єкта господарювання. По-перше, для якісної оцінки на основі порівняльного підходу необхідні об'єктивні кількісні та якісні показники не тільки свого підприємства, але й офіційно оприлюднені показники інших, подібних підприємств конкурентного середовища, що не завжди є можливим. Окрім того, наявність офіційних даних про інтелектуальний потенціал підприємств-конкурентів якраз і має великий відсоток суб'єктивізму, бо дані можуть бути перебільшені завдяки їхній ролі у конкурентному середовищі. На думку інших науковців, «...зазначений підхід найбільш повною мірою враховує розглянуті

складники інтелектуального потенціалу підприємства і надає можливість розроблення достатньо неускладнених практичних методів оцінки» [1, с. 193].

Для якісної оцінки ІП необхідно керуватися не одним підходом або методом оцінки, а комплексно застосову-

вати методичні підходи до оцінки на основі вказаних методів. Велике значення у розробленні та проведенні комплексної оцінки має виокремлення сутнісних ознак основних принципів оцінки ІП, що було класифіковано автором на основі наукових джерел (табл. 1).

Таблиця 1

Сутнісні ознаки основних принципів оцінки інтелектуального потенціалу

Групування принципів за показниками	Основні принципи	Сутнісні ознаки
Інформованість власника щодо ІП підприємства	Принцип корисності	Інформує про можливість реалізації власного ІП (виробництво нових товарів та послуг, удосконалення існуючих технологій тощо), його вартість, що є джерелом для розвитку ІК підприємства. Корисність ІП підприємства зумовлюється впливом внутрішніх і зовнішніх чинників (техніко-технологічний рівень, інноваційна культура, організаційна структура, конкурентоспроможність, імідж, правова захищеність інтелектуальних активів тощо).
	Принцип заміщення	Зумовлює залежність вартості об'єкта оцінки (ІП) від аналогічного на ринку, що й визначає його ціну. Цей принцип надає можливість проводити ефективну кадрову політику на підприємстві, тому що головним у формуванні, використанні та розвитку ІП підприємства є людський капітал.
	Принцип очікування	Це можливість отримання відповідного розміру додаткового доходу (прибутку) від реалізації ІП підприємства (володіння, користування та розпорядження), що надає можливість підприємству його (ІП) використання у власній господарській діяльності та реалізації на відповідних ринках. Очікуваний ефект від використання власного ІП може вміщувати зростання доходу (прибутку), підвищення ефективності діяльності підприємства, отримання соціального ефекту, підвищення іміджу тощо.
Можливість використання (реалізації) ІП підприємства	Остаточної продуктивності структурн. та споживчого капіталів	Це потенційна можливість персоналу використовувати інформаційно-комунікаційні технології, бази даних, обладнання тощо для формування, використання й розвитку ІП підприємства.
	Принцип вартості вкладу	Це вартість зростання ІК підприємства у результаті використання власного інтелектуального потенціалу. У результаті реалізації ІП вартість зростання ІК може бути набагато вищою за витрати, що пов'язані з використанням інтелектуального потенціалу.
	Продуктивності індивідууму	Продуктивність індивідуума пов'язана з людським капіталом, функціонуванням індивідуума та фазами його життєвого циклу.
	Принцип пропорційності	Забезпечує баланс реалізованого й нереалізованого ІП з урахуванням цілей підприємства та наявних ресурсів.
	Принцип захисту прав	Забезпечує захист прав на інтелектуальну власність (інтелектуальні активи) як співробітників, так і власників підприємства (роботодавця).
	Принцип ефективності використання ІП	Це визначальний принцип в оцінці ІП підприємства, що вміщує розумне та можливе використання з урахуванням альтернативних пропозицій.
Впливовість ринкового середовища	Принцип залежності	Це залежність ІП підприємства від впливу чинників зовнішнього і внутрішнього середовища (загальна освіта, професійний рівень і компетенція співробітників, соціально-економічний розвиток регіону, географічне розташування підприємства тощо).
	Принцип відповідності	Це врахування можливостей і факторів виробництва підприємства з можливостями та потенціалом об'єкта оцінки (ІП підприємства), що забезпечує ефективне формування, використання й розвиток інтелектуального потенціалу.
	Принцип попиту та пропозиції	Коливання попиту та пропозиції на об'єкт оцінки (ІП підприємства) визначається формуванням і ступенем розвитку вітчизняного ринку інтелектуальної власності, що потребує врахування таких основних факторів: просторово-часові характеристики об'єкта оцінки, наявні аналоги та можливість їх використання, вартість аналогічних об'єктів оцінки.
	Принцип конкуренції	забезпечує використання найбільш привабливих об'єктів оцінки (ІП підприємства) для розвитку ІК з урахуванням обмеженості ресурсів. Цей принцип потребує врахування таких основних чинників, як інтелектуальний потенціал конкурентів (розвиток, ступінь використання тощо); можливість підвищення інтелектуального потенціалу підприємства за рахунок використання ІП регіону, країни, світу; рівень інноваційності ІП підприємства відповідно до загального інтелектуального потенціалу.
	Принцип динаміки ІП	Визначається мінливістю внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на зміну вартості та корисності об'єкта оцінки (ІП). У процесі діяльності підприємства ситуація на ринку змінюється (з'являються нові конкуренти, наявність ресурсів, політичні чинники, розвиток нових технологій, наявність інтелектуальної власності тощо), що зумовлює терміни оцінки його інтелектуального потенціалу. Вартість ІП підприємства визначається станом на дату оцінки, передбачено строки дії відповідних документів (звітність, акт оцінки тощо).

Джерело: складено автором на основі [6; 12]

Висновки. Класифікація основних принципів оцінки ІП, що відображають потенційні можливості усіх складників системи ІП, є основою для комплексного, ґрунтовного аналізу та для практичної реалізації методів об'єктивного оцінювання інтелектуального потенціалу підприємства. Об'єктивна оцінка «...потребує експертного визначення критеріїв інтелектуального потенціалу підприємства, створення шкали оцінки його рівня відповідно до управлінських завдань, збору однотипних даних по порівнюваних об'єктах» [1, с. 193]. Кожен із суб'єктів господарювання, вивчаючи та оцінюючи свій інтелектуальний потенціал, має вибирати свої критерії та пам'ятати, що єдиного рецепту для здорового (ефективного) його (ІП) існування не існує, тому має враховувати особливості розвитку власного підприємства. Автор погоджується з думкою В.О. Каюди та В.В. Волікова, що «особливість та специфічність кожного окремого підприємства

ускладнює визначення об'єктивної оцінки доходів під час реалізації власного інтелектуального потенціалу. Це зумовлює те, що методика оцінки ІП не може бути універсальною і потребує врахування зовнішніх і внутрішніх чинників, які найбільш суттєво впливають на підприємство, що оцінюється, у результаті чого слід використовувати принципи та підходи до оцінки ІП підприємства» [6, с. 30]. Однак узагальнення існуючих принципів, методів та підходів до оцінки ІП суб'єктів господарювання та класифікація основних методичних підходів до оцінки мають велике практичне значення. Тільки оцінка інтелектуального потенціалу підприємства на основі комплексного аналізу методичних підходів та одночасного використання сукупності основних методів як взаємопов'язаних чинників об'єктивної оцінки стане важливим чинником ефективного використання інтелектуального потенціалу в національній економіці.

Список використаних джерел:

1. Гайдай Р.Ф. Оцінка інтелектуального потенціалу підприємства з урахуванням його сутнісного змісту. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 6. Т. 3. С. 191–194.
2. Діба В. Інтелектуальний потенціал підприємства та методи його оцінки. *Ринок цінних паперів України*. 2013. № 9–10. С. 97–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rcpu_2013_9-10_15 (дата звернення: 12.11.2020).
3. Железняк В.В., Шило Л.А. Дослідження підходів до формування системи показників кількісної та якісної оцінки економічного потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2010. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=313> (дата звернення: 17.11.2020).
4. Зюзя А.О. Оцінка інтелектуального потенціалу: теоретико-методичний аспект. *Економічний простір*. 2020. № 164. С. 38–42.
5. Каховська О.В., Зюзя А.О. Формування інтелектуального потенціалу суб'єктів господарювання в національній економіці: теоретичний аспект. *Економічний простір*. 2020. № 155. С. 15–20.
6. Каюда В.О., Воліков В.В. Інтелектуальний потенціал підприємства: монографія. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 336 с.
7. Лисак В.Ю., Комарницька О.М. Методичні підходи до оцінки трудового потенціалу підприємства. *Інтелект XXI*. 2017. № 1. С. 150–156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2017_1_22 (дата звернення: 17.11.2020).
8. Нагорняк Г.С. Визначення ролі та особливостей формування інтелектуального капіталу сучасних підприємств галузі машинобудування, основних аспектів методик його оцінювання. *Галицький економічний вісник*. 2018. № 1. С. 77–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2018_1_11 (дата звернення: 20.12.2020).
9. Прокопенко О.В., Школа В.Ю. Оцінка рівня інтелектуального потенціалу в системі стратегічного управління інноваційним розвитком підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2010. № 1. С. 127–131.
10. Сіренко О.І. Підходи до оцінки інтелектуального потенціалу як складника інноваційного розвитку. *Менеджмент та підприємництво України: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2008. С. 312–317.
11. Тимошенко Н.Ю. Концептуальні основи діагностики інтелектуального потенціалу інноваційно активних підприємств. *Ефективна економіка*. 2012. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1153> (дата звернення: 15.11.2020).
12. Управління інтелектуальною власністю / П.М. Цибульов та ін. Київ: К.І.С., 2005. 448 с.

References:

1. Gajdaj R. F. (2009) Ocinka intelektual'nogo potencialu pidpryemstva z vrahuvannjam jogo sutnisnogo zmistu [Estimation of intellectual potential of the enterprise taking into account its essential content]. *Visnyk Hmel'nyc'kogo nacional'nogo universytetu*, no. 6, vol. 3, pp. 191–194.
2. Dyba V. (2013) Intelektual'nyj potencial pidpryemstva ta metody jogo ocinky [Intellectual potential of the enterprise and methods of its evaluation]. *Rynok cinnnyh paperiv Ukrainy*, no. 9-10, pp. 97–101. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rcpu_2013_9-10_15 (accessed 12 November 2020).
3. Zheleznyak V. V., Shylo L. A. (2010) Doslidzhennja pidhodiv do formuvannja systemy pokaznykiv kilkisnoi ta jakisnoi ocinky ekonomichnogo potencialu pidpryemstva [Research of approaches to the formation of a system of indicators of quantitative and qualitative assessment of the economic potential of the enterprise]. *Efektivna ekonomika*, no. 9. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=313> (accessed 17 November 2020).
4. Zjuzja A. O. (2020) Ocinka intelektual'nogo potencialu: teoretyko-metodychnyj aspekt [Assessment of intellectual potential: theoretical and methodological aspect]. *Ekonomichnyj prostir*, no. 164, pp. 38–42.
5. Kahovs'ka O. V., Zjuzja A. O. (2020) Formuvannja intelektual'nogo potencialu sub'jektiv gospodarjuvannja v nacional'nij ekonomici: teoretychnyj aspekt [Formation of intellectual potential of business entities in the national economy: theoretical aspect]. *Ekonomichnyj prostir*, no. 155, pp. 15–20.
6. Kojuda V. O., Volikov V. V. (2014) *Intelektual'nyj potencial pidpryemstva* [Intellectual potential of the enterprise]. Harkiv: HNEU im. S. Kuznecja. (in Ukrainian)
7. Lysak V. Ju., Komarnyc'ka O. M. (2017) Metodychni pidhody do ocinky trudovogo potencialu pidpryemstva [Methodical approaches to assessing the labor potential of the enterprise]. *Intelekt XXI*, no. 1, pp. 150–156. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2017_1_22 (accessed 17 November 2020).

8. Nagornjak G. S. (2018) Vyznachennja roli ta osoblyvostej formuvannja intelektual'nogo kapitalu suchasnyh pidpryjemstv galuzi mashynobuduvannja, osnovnyh aspektiv metodyk jogo ocinjuvannja [Determining the role and features of the formation of intellectual capital of modern enterprises in the field of mechanical engineering, the main aspects of methods of its evaluation]. *Galyc'kyj ekonomichnyj visnyk*, no. 1, pp. 77–87. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2018_1_11 (accessed 20 December 2020).

9. Prokopenko O. V., Shkola V. Ju. (2010) Ocinka rivnja intelektual'nogo potencialu v systemi strategichnogo upravlinnja innovacijnym rozvytkom pidpryjemstv [Assessment of the level of intellectual potential in the system of strategic management of innovative development of enterprises]. *Marketing i menedzhment innovacij*, no. 1, pp. 127–131.

10. Sirenko O. I. (2008) *Pidhody do ocinky intelektual'nogo potencialu jak skladnyka innovacijnogo rozvytku. Menedzhment ta pidpryjemnyctvo Ukrainy: etapy stanovlennja i problemy rozvytku* [Approaches to the assessment of intellectual potential as a component of innovative development. Management and entrepreneurship of Ukraine: stages of formation and problems of development]. L'viv: Vyd-vo Nac. Un-t «L'viv. Politehnika», pp. 312–317. (in Ukrainian)

11. Tymoshenko N. Ju. (2012) Konceptual'ni osnovy diagnistyky intelektual'nogo potencialu innovacijno aktyvnyh pidpryjemstv [Conceptual bases of diagnostics of intellectual potential of innovatively active enterprises]. *Efektivna ekonomika*, no. 5. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1153> (accessed 15 November 2020).

12. Cybul'ov P. M., Chebotar'ov V. P., Zinov V. G., Suini Ju. (2005) *Upravlinnja intelektual'noju vlasnistju* [Intellectual property management]. Kyiv: «K.I.S.». (in Ukrainian)